

'Als je jezelf niet kunt zijn brand je af'

Startende leerkrachten hebben het onderwijs veel te bieden. Toch haken er heel wat na hun eerste jaar af. Begeleiding van buiten de school kan dat voorkomen.

Tekst Mandy Pijl **Beeld** Joost Grol

Het is donderdagmiddag op de Sterrenschool in Hilversum. Er heerst rust in de gangen. In de lokalen staan de stoelen op de tafels. Leerkrachten pakken in de teamkamer een kop koffie, hebben ad hoc overleg. Charissa Eisma zit in haar lokaal om tafel met collega's Karin Kuiper van de basisschool de Dubbeldekker en Lieke Prins van de Goudenregenschool. De scholen maken deel uit van Stip, het bestuur van de openbare scholen in Hilversum. Voor Eisma, Kuiper en Prins is het hun eerste jaar als leerkracht sinds hun afstuderen aan de pabo. Onder leiding van coach en trainer Marije Molenkamp praten ze in intervisiebijeenkomsten over hun ervaringen en bespreken casussen: situaties uit hun onderwijspraktijk waarbij ze behoefte hebben aan een luisterend oor en ondersteuning. Kuipers leerlingen komen rechtstreeks

uit het buitenland of zijn minder dan een jaar in Nederland. De kinderen beheersen het Nederlands onvoldoende. Onder hen zijn veel vluchtelingen. Sinds een aantal weken ervaart Kuiper spanningen in haar groep. "Tijdens het buitenspelen sluiten sommigen elkaar buiten. Ze verzinnen eigen spelregels die ze er bij de rest door willen duwen. Ik kom eerlijk gezegd niet verder dan: 'Wees nou aardig voor elkaar.' Ik benoem wat er gebeurt, en zeg dan zoiets als: 'Joh, jullie zijn nog een paar weken bij elkaar, je bent onder vrienden.' Maar zodra ik ben uitgepraat, gaat het mis en komen ze weer klikken."

"Een mooie casus", vindt Molenkamp. "Laten we ieder twee vragen opschrijven. Geen oplossingen, alleen vragen om nog meer verduidelijking te krijgen." Al pratende verschaffen de vragen en haar eigen antwoorden ook Kuiper duidelijkheid over wat zich binnen haar groep afspeelt. "Zou het ermee te maken hebben dat ze binnenkort allemaal naar een andere, voor hen nieuwe, eigen school gaan", vraagt Eisma uiteindelijk. "Dat ze elkaar en jou daarna waarschijnlijk niet meer zien?"

Onzeker

Vanuit haar bureau Wenk heeft voormalig leerkracht en orthopedagoog Molenkamp zich toegelegd op de begeleiding van leerkrachten. De intervisiebijeenkomsten maken deel uit van het door haar ontwikkelde starterstraject dat ze in opdracht van Stip uitvoert en dat bij aanvang van het schooljaar begint met een bijeenkomst waar kersverse leerkrachten – vorig schooljaar waren het er vijftien – elkaar leren kennen en de training 'Hoe creëer ik sfeer in de groep?' volgen. Gaandeweg het jaar zijn er nog enkele trainingen, bijvoorbeeld over het voeren van oudergesprekken. In ieder geval twee keer per jaar is er een klassenconsultatie door Molenkamp. Dat zij van buiten hun school komt, ervaren de drie als prettig. "Collega's begrijpen dat het me niet meteen 100 procent goed

afgaat, maar dit is mijn eerste jaar: ik wil knallen, het goed doen”, legt Kuiper uit. “Het is fijn als een buitenstaander een keer zegt: ‘Jemig, je hebt ook echt een moeilijke groep.’”

Als de jongste en minst ervarene van het schoolteam voelt Eisma zich snel onzeker. “Bij mijn directe collega’s zal ik mijn onzekerheden en zwaktes niet blootleggen. Bij Marije en de anderen durf ik dat wel.” Kuiper: “Het is prettig dat we allemaal in hetzelfde schuitje zitten. Ik voel me zo met de anderen verbonden. Bij alles wat zij vertellen, denk ik: Gelukkig, ik ben niet de enige.”

Elk schooljaar moest Eric Borst, hoofd personeelszaken van Stip, concluderen dat de begeleiding van beginnende leerkrachten op de ene school beter uitpakte dan op de andere. “Als we starters bevroegen, dan bleek dat ze allemaal tegen dezelfde problemen aanliepen en dat ze de behoefte hadden om zich verder te ontwikkelen.”

Het eerste jaar van een beginnende leraar is bepalend voor de uitstroom uit de sector, blijkt uit cijfers van de Dienst Uitvoering Onderwijs. Na dat jaar is de uitstroom het hoogst: 15 tot 26 procent van de leraren is na een jaar lesgeven uitgestroomd als leraar. In de jaren daarna neemt de uitstroom nog maar langzaam toe. Na vijf jaar heeft 18 procent van de beginnende leraren het primair onderwijs verlaten, 31 procent het voortgezet onderwijs en 45 procent het mbo. Een klein percentage van de uitstromers

gaat lesgeven in een andere onderwijssector of bekleedt uiteindelijk een andere functie binnen het onderwijs. Het grootste gedeelte heeft het onderwijs geheel verlaten.

Hoewel uitval volgens Borst niet de belangrijkste reden was om Molenkamp in te schakelen, speelt het wel een rol. “Landelijk is er veel uitval en Stip is daarop geen uitzondering.” Hij schat dat voorheen binnen zijn organisatie ieder schooljaar zo’n vier tot vijf beginnende leerkrachten het voor gezien hielden. Afgelopen schooljaar haakte er niet een af, volgens hem een rechtstreeks gevolg van de externe ondersteuning. “Vroeger werd nog wel eens gedacht: Wie na zijn eerste jaar overblijft, is een goeie. Maar starters hebben tijd nodig om zich te bekwamen in wat ze op de pabo als theorie aangeboden hebben gekregen. Als organisatie heb je de verantwoordelijkheid ze daarin te ondersteunen.”

Startersbegeleiding beschouwt Borst dan ook als goed werkgeverschap. “Voor Stip betekent het begeleidingstraject een

Onder leiding van coach en trainer Marije Molenkamp (tweede van rechts) praten de starters Karin Kuiper, Lieke Prins en Charissa Eisma in intervisiebijeenkomsten over hun ervaringen.

‘Dit is mijn eerste jaar: ik wil knallen’

Trainer Marije Molenkamp vindt het belangrijk dat starters het enthousiasme waarmee ze een school binnenkomen, weten te behouden.

behoorlijke, maar noodzakelijk investering om startende leerkrachten de beste kans van slagen te geven.”

Fris en fruitig

Zowel Borst als Molenkamp vinden het belangrijk dat starters het enthousiasme waarmee ze een school binnenkomen, weten te behouden. “De schoolvisie kan funest zijn voor de eigenheid van een leerkracht”, weet Molenkamp. “Fris en fruitig kom je van de pabo met het plan om het allemaal op jouw manier te doen. Maar zodra je één stap binnen de school zet, wordt je neus direct de andere kant op gezet. ‘Want op school doen we het nou eenmaal zo.’”

Doodzonde, vindt ze. “Als je je eigen visie kunt behouden, dan straalt je dat ook uit. In je regels, in je lessen, in alles wat je kinderen aanbiedt. Voor een school kan die nieuwe blik ook waardevol zijn. Maar als de begeleiding binnen de school plaatsvindt, is het lastig je eigen koers te blijven varen.”

En: “Iemand is nooit objectief. Stel je eens voor wat het betekent als de vertrouwenspersoon, tevens lid van het managementteam en een dag in de week remedial teacher, even toevallig jouw klassenconsultaties doet? Dat kan gewoon niet. Het wekt ook niet het vertrouwen dat je als leerkracht van een begeleider mag verwachten. Maar het gebeurt. En durf dan maar eens om hulp te vragen.”

Onlangs hielp Molenkamp een van de starters bij het opstellen van groepsplannen, een klus waarvan hij al een tijd wakker lag. “Hij had geen idee waar te beginnen en op zijn school zei men: ‘Joh, doe maar wat.’ En ik ken meer leerkrachten die slechte nachten hebben van het opstellen van groepsplannen. Terwijl er een lijst is met termen waarvan men in een groepsplan wil teruglezen hoe je daar als leerkracht mee omgaat. Waarom levert niemand die jongen die lijst aan?”

Steviger

Dit schooljaar nemen elf nieuwe starters van Stip deel aan het traject. Tien van de vijftien starters van het vorige schooljaar krijgen op eigen verzoek ook dit jaar begeleiding van Molenkamp. Haar tussenkomst zorgt ervoor dat ze steviger in haar schoenen staat, ervaart Kuiper inmiddels. “Een collega vindt dat ik met mijn klas te vaak leuke dingen doe en te weinig met onderwijs bezig ben. Vaak zegt ze: ‘Ben je nou weer aan het knutselen?’ Terwijl ik die vrije momenten bewust inlas omwille van de groepsband, en daardoor heb ik een heel leuke klas. Dankzij de begeleiding durf ik op zo’n moment te zeggen dat ik het op mijn manier doe.”

“En dat mag ook, want het is echt een kwaliteit als je die vrije momenten durft in te zetten”, bevestigt Molenkamp. “Als je jezelf niet kunt zijn en steeds bezig bent met wat anderen van je verwachten of willen, dan brand je af.” ■

‘Vroeger werd nog wel eens gedacht: Wie na zijn eerste jaar overblijft, is een goeie’